

Vojna v tróPOCH

Koniec portugalskej nadvlády v Indickom oceáne

KAREL STANĚK

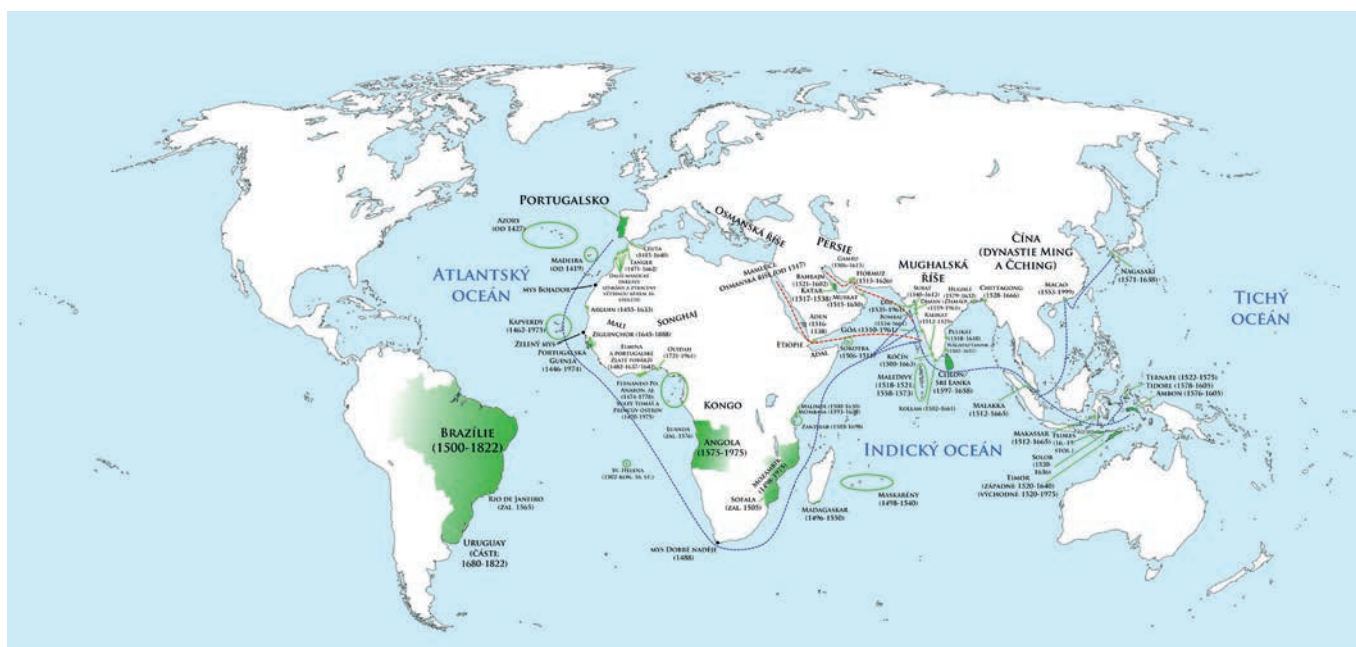

Zasadnutie nizozemských generálnych stavov v Ridderzaale (1651)

Zdroj: Wikimedia Commons / Anthonie Palamedes

Licencia: Public Domain

Antonis van Diemen, generálny guvernér Holandskej východnej Indie, ktorého, ako bolo v tom čase zvykom, do funkcie menovala v roku 1635 Zjednotená východoindická spoločnosť (VOC), prišiel s plánom útoku na srdce Estado da Índia. To až dovtedy zostávalo, takpovediac, intaktné. Roku 1612 Portugalci stratili dominantné postavenie v Gudžaráte. Tam si na ich úkor posilnili svoje pozície Nizozemci a Angličania. V Perzskom zálive, po perzskom obliehaní podporovanom anglickou flotilou, stratili v roku 1621 pevnosť Hormuz. Nadalej však kontrolovali ománsky Maskat, kam dodávali tovar cez základňu v indickom Sindhe. Na Malabárskom pobreží Indie a na Cejlóne síce portugalské postavenie zostávalo neotrasiteľné, no z ekonomického hľadiska bolo ich pôsobenie v regióne už skôr stratové.

Anachronická mapa portugalských kolónií
Zdroj: Wikimedia Commons / Mozzan
Licencia: CC BY-SA 3.0

Van Diemen viedol sústredenú ofenzívu z hlavnej základne VOC v Batávii na Jáve, teda z východu na západ. Portugalské štáty v Ázii tak Holanďania obsadzovali presne v opačnom smere, než v akom boli v priebehu portugalskej expanzie v 16. storočí zakladané. Vojskové operácie zahájil v roku 1636, pričom sa neobťažoval informovať o tejto skutočnosti riaditeľov VOC v Amsterdame. Vedenie spoloč-

nosti však práve v tom čase vďaka rastúcemu zisku začalo preferovať mierovú politiku pred vojnovými akciami. Prítom konštatovalo, že „pre VOC by zapojenie do ďalších vojen bolo nebezpečné, bezúčelné a nákladné“. Zatiaľ čo v prvých dvoch dekádach svojej existencie VOC prakticky nevyplácala dividendy a musela sa spoliehať na značnú finančnú podporu zo strany Generálnych stavov, ktoré jej poskytovali subsídie, od začiatku 30. rokov 17. storočia sa situácia začala postupne meniť. Zmonopolizovala si obchod s muškátovým orechom a kvetom (1621), vytlačila Angličanov z Insulindie (1623) a výraznejšie sa presadila na japonskom trhu (po roku 1635). Roku 1640 Van Diemen obhajoval svoj postup týmito, slovami: „*pokiaľ chceme dobre slúžiť Spoločnosti, nemôžeme čakať na rozkazy*“.

Blokáda

Základnou myšlienkou jeho strategického plánu bola kaž-

Portrét Antonia van Diemena, generálneho guvernéra Holandskej východnej Indie

Zdroj: Wikimedia Commons
Licencia: Public Domain

doročná sezónna blokáda samotného centra portugalskej ríše – indickej Góe, ktorú Portugalci ovládali od roku 1510. Trvala od roku 1636 až do roku 1644. Dopravu po trase *Carreira da Índia* síce úplne neprerušila, výrazne však sťažila obchodovanie medzi Lisabonom a Indiou. Zároveň spôsobila pokles intenzity vnútroázijského obchodu a ochromila prísun posíl z Európy.

Nizozemská flotila postrádala na západnom pobreží Indie bezpečné kotvisko. Vládca susednej moslimskej ríše Bídžápur Ádil Šáh (Adil Chán) síce Nizozemcom roku 1637 umožnil, aby si vybudovali základňu pri rybárskej dedinke Vengurla (tiež Wingurla), no tamojší prístav nebol príliš kvalitný, takže nizozemské plachetnice v ňom v období monzúnových dažďov nemohli bezpečne kotviť. Z toho dôvodu sa pred Góou pohybovali len od novembra do marca. V období monzúnových dažďov, t. j. zhruba od júna do augusta bola táto oblasť z mora aj tak nedosiahnuteľná. Portugalci mali z uvedených dôvodov len niekoľko mesiacov na to, aby vyslali svoje lode z Góe do Lisabonu. Jednalo sa však o obdobie, ktoré nebolo k plavbe do Európy príliš vhodné, a preto mnohé lode počas cesty stroskotali.